

פרשת וישב

3

כשנולד יעקב, הגדירה אותו התורה 'איש תם יושב אוהלים'. אך עד לפרשת וישב, משך עשרות שנים, לא זכה יעקב להיות בבחינת 'יושב אוהלים'. רק מאבקים, נדודים, רעיית צאן, גלות ומלחמות היו מנת חלקו. והנה אנו מגיעים לפרשת וישב, והתורה אומרת: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען". סוף סוף נדמה לנו שיעקב יוכל לשבת בנחת בארץ מגורי אביו, כיאה למי שהוגדר 'יושב אוהלים'. אך 9 כולנו יודעים שימי ישיבתו בשלווה של יעקב היו ספורים ביותר. וכפי שאומר המדרש (בראשית רבה פד,ג): א"ר אחא בשעה שהצדיקים יושבים בשלווה ומבקשים לישב בשלווה בעולם הזה השטן בא ומקטרג אמר לא דיין שהוא מתוקן להם לעולם 12 הבא אלא שהם מבקשים לישב בשלווה בעולם הזה, תדע לך שהוא כן, יעקב אבינו ע"י שבקש לישב בשלווה בעוה"ז נזדווג לו שטנו של יוסף. יעקב נכנס למערבולת חדשה שתסתיים רק לקראת סוף חייו כאשר ירד לארץ מצרים וישב שם. 15 ואכן, נשאלת השאלה כיצד נקלע יעקב שוב למערבולת קשה שכזו?

על כך אומרת פרשתנו (בראשית לז):

(יג) וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל יוֹסֵף הֲלוֹא אָחִיךָ רַעִים בְּשָׁכְם לָכֵּה וְאַשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ 18 הַנְּנִי:

(יד) וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ נָא רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אָחִיךָ וְאֶת שְׁלוֹם הַצֹּאן וְהַשְּׂבָנִי דְבַר וַיִּשְׁלַחְהוּ 21 מֵעֵמֶק חֲבֵרוֹן וַיָּבֵא שָׂכְמָה:

האחים הולכים לרעות בשכם, ויעקב יודע זאת (פסוק יג). הוא שולח את יוסף לראות את שלום אחיו. לכאורה זה מעשה לא הגיוני שכן יעקב יודע שיש שינאה בין האחים לבין יוסף. הוא גם מבין שהליכתם לשכם, שהיא רחוקה מחברון ובעצם 24 אין צורך לרועי צאן להרחיק לכת כל כך, אינה דבר של מה בכך. בשכם נהגו האחים שלא על פי רצונו של יעקב במעשה עם דינה; חזרתם לשם באה אולי לרמוז ליעקב על כך שהאחים אינם מקבלים את היחס המיוחד לו זוכה יוסף. כך ששליחת יוסף 27 לבדו אל אחיו הנמצאים בריחוק מקום ובמקום שמסמל סכנה, היא מעשה לא כל כך הגיוני. ולכן אומר המדרש (בראשית רבה פד יג): "ויאמר לו הנני". א"ר חמא בר חנינא הדברים הללו היה יעקב אבינו נזכר ומעיו מתחתכין, יודע היית שאחידך 30 שונאים אותך והיית אומר לי הנני.

יעקב נזכר בכך שהוא שלח את יוסף לשליחות המסוכנת הזו ולכן מעיו מתחתכין, כלומר היו לו רגשות אשמה קשים על כך שהוא כביכול הגורם לאובדן של יוסף. 33 ואכן זו תגובתו של אדם הלוקח על עצמו אחריות על מעשים שעשה, כאשר הוא מגלה את הסכנה שהיתה מראש טמונה בהם.

36

אולם חז"ל האירו באור אחר את כל הענין. על המלים: "וישלחו מעמק חברון" הם דורשים (סוטה יא ע"א): א"ר חנינא בר פפא בעצה עמוקה של אותו צדיק שקבור בחברון דכתיב: "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך". 39

יעקב אכן לקח על עצמו אחריות והיה מלא בייסורי מצפון אך חז"ל אומרים שבעצם היה כאן מהלך אלוקי שכבר היה ידוע מראש בברית בין הבתרים.

42

מה הדבר הזה מלמדנו? אלא שעלינו לדעת שהמציאות בה אנו חיים היא נקודת מפגש בין הרצון והבחירה החופשית של האדם לבין ההשגחה האלוקית המכוונת את ההיסטוריה היהודית. מטבע הדברים, כיוון שהמציאות שלנו היא נקודת 45 ההשקה בין שני העולמות האלה, יהיו דברים שאנו נבין אותם בצורה מסויימת אך מהמבט האלוקי תהיה להם משמעות שונה. אין לנו היכולת, כבני אנוש, לרדת לסוף דעתה של ההשגחה האלוקית ולהבין את שנעשה מאחורי הפרגוד. עלינו 48 לפעול בכלים שלנו, על פי דרכה של תורה ועל פי אמונת חכמים אך מצד שני לדעת שיד ה' נמצאת בהיסטוריה היהודית והמהלכים במציאות הם שילוב של שני הצירים האלה, האנושי והאלוקי.

51